

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-61>

УДК 658.152

Особливості формування чинників інвестиційного потенціалу підприємства

Зудова І.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та безпеки бізнесу
Харківського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Щиголева А.В.

магістр
Харківського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто особливості формування чинників інвестиційного потенціалу підприємства. Визначено основні елементи інвестиційного потенціалу підприємства та чинники, що впливають на його формування. Систематизовано підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства. Визначено складові елементи, що формують інвестиційний потенціал підприємства. Розглянуто систему зовнішніх та внутрішніх чинників, що здійснюють найбільш вагомий вплив на його формування. Визначено інвестиційний потенціал як організовану сукупність наявних ресурсів (фінансових, майнових, кадрових і виробничих) та можливість розвитку підприємства, що досягається через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування. Зважаючи на поєднання позитивних, негативних, зовнішніх та внутрішніх чинників, систематизовано основні варіанти формування інвестиційного потенціалу підприємства.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиції, чинники, інвестори, інвестиційний клімат.

Зудова И.Ю., Щиголева А.В. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФАКТОРОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены особенности формирования факторов инвестиционного потенциала предприятия. Определены основные элементы инвестиционного потенциала предприятия и факторы, влияющие на его формирование. Систематизированы подходы к определению сущности инвестиционного потенциала предприятия. Определены составляющие элементы, формирующие инвестиционный потенциал предприятия. Рассмотрена система внешних и внутренних факторов, оказывающих наиболее существенное влияние на его формирование. Определен инвестиционный потенциал как организованная совокупность имеющихся ресурсов (финансовых, имущественных, кадровых и производственных) и возможность развития предприятия, что достигается через реализацию возможностей мобилизации внутренних и внешних инвестиционных средств для достижения стратегических и тактических целей предприятия через механизм инвестирования. Учитывая сочетание положительных, отрицательных, внешних и внутренних факторов, систематизированы основные варианты формирования инвестиционного потенциала предприятия.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, инвестиции, факторы, инвесторы, инвестиционный климат.

Zudova I.Yu., Shchyholieva A.V. PECULIARITIES OF FORMING THE FACTORS OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

The article describes the features of the formation factors of the investment potential of the enterprise. The main elements of the investment potential of the enterprise and the factors influencing its formation are determined. Systematic approaches to the definition of the essence of the investment potential of the enterprise. The constituent elements that form the investment potential of the enterprise are determined. The system of external and internal factors that have the most significant influence on its formation is considered. The investment potential is defined as an organized set of available resources (financial, property, personnel and production) and the possibility of enterprise development, achieved through the realization of opportunities to mobilize internal and external investment funds to achieve the strategic and tactical goals of an enterprise through an investment mechanism. Given the combination of positive, negative, external and internal factors, the main options for the formation of the investment potential of the enterprise are systematized.

Keywords: investment potential, investment, factors, investors, investment climate.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для вирішення питання про активізацію інвестиційної діяльності необхідне досконале вивчення інвестиційних категорій як у теоретичному, так і в практичному використанні. Найважливішою та найскладнішою проблемою на сучасному етапі розвитку України є активізація інвестиційної діяльності у сфері економіки нашої країни. Тому дуже актуальним у сучасній економіці є питання реалізації інвестиційної діяльності, оскільки будь-яке підприємство формується і розвивається на основі фінансування та інвестування, а інвестиційна діяльність визначає умови економічного розвитку.

Важливим етапом в умовах існування різних економічних теорій інвестиційного процесу є формування єдиного підходу до визначення інвестиційного потенціалу. При цьому першим кроком має бути правильне визначення сутності терміну «інвестиційний потенціал». Воно дасть змогу істотно підвищити точність, вірогідність його оцінки та збільшить ефективність і стабільність інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатьох літературних джерелах досліджувалося дане поняття, та дуже багато відомих зарубіжних та вітчизняних учених-економістів займаються дослідженнями інвестиційної проблематики, серед них: І.О. Бланк [1], Л.О. Ворсовський [2], В.М. Геєць [12], І.З. Должанський [4], В.Л. Пілюшенко [11], О.С. Федонін [13] та ін. Але, незважаючи на наявність значної кількості ґрунтовних наукових робіт, і дотепер залишається багато невирішених проблем та протиріч у цій сфері дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення розуміння економічної сутності поняття «інвестиційний потенціал» та узагальнення впливу чинників формування інвестиційного потенціалу підприємства, спираючись на теоретичні дослідження цієї галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження інвестиційних процесів завжди перебувало, перебуває та перебуватиме у центрі уваги економічної думки. Це зумовлено тим, що інвестування торкається глибинних засад господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання у цілому.

Варіативність визначення змісту категорії «інвестиційний потенціал» пояснюється тим, що різні дослідники визначали цю категорію відповідно до окремих аспектів її реалізації та

формування. Пропонуємо розглядати категорію «інвестиційний потенціал» як сукупність окремих понять, що взаємодіють між собою, – «інвестиції» та «потенціал».

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», під інвестиціями розуміються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності» [6].

Тлумачення поняття «потенціал» розглядається як у вузькому, так і в широкому розумінні. У першому випадку термін «потенціал» походить від латинського слова *potential*, що в перекладі означає «сила», «міць». У другому – сукупність наявних можливостей, ресурсів, засобів, які можуть бути використані для досягнення певної мети.

По суті, інвестиційний потенціал визначає можливість підприємства вкладати кошти в матеріально-речовинні й особисті чинники виробництва для забезпечення умов нормального відтворення й одержання прибутку. А розуміння сучасного змісту інвестиційного потенціалу дає змогу визначити актуальні напрями вирішення проблеми його ефективного використання в умовах ринкової економіки.

Інвестиційний потенціал є вирішальним чинником економічного зростання, розширення потенціальних можливостей підприємства, відіграє важливу роль у розвитку інших його потенційних можливостей (виробничих, інноваційних, фінансових, маркетингових тощо) за рахунок інвестиційної діяльності.

Існує три аспекти, у рамках яких доцільно розглядати інвестиційний потенціал підприємства:

– здатність реалізовувати реальні інвестиційні проекти;

– спроможність залучати зовнішні інвестиційні ресурси, тобто бути привабливим для інвесторів;

– можливість здійснювати фінансове інвестування як додаткове джерело прибутку.

З одного боку, інвестиційний потенціал підприємства є результатом використання його потенційних можливостей, а з іншого – це чинник подальшого саморозвитку підприємства. Оскільки формування інвестиційного потенціалу підприємства відбувається під впливом різноманітних чинників, необхідно охарактеризувати їх у вигляді класифікації за окремими ознаками.

За рівнем і масштабом впливу виділяють зовнішні та внутрішні чинники формування інвестиційного потенціалу підприємства [8]. Внутрішні чинники включають у себе стадію життєвого циклу підприємства, обсяг діяльності, організаційно-правову форму підприємства, структуру активів, розмір підприємства, фінансовий стан, кредитний рейтинг, політику розподілу прибутку, амортизаційну політику, прибуткову діяльність, особистісні складники управлінського персоналу, наявність зв'язків із фінансовими інституціями, ділову репутацію. Своєю чергою, зовнішні чинники охоплюють рівень інфляції, податкову політику, стан розвитку економіки, політичну стабільність, доходи населення, розвиненість банківського сектору та інших фінансових установ, облікову політику Національного банку України, рівень розвитку ринку фінансових посередників.

За об'єктивністю виникнення та впливу на інвестиційний потенціал підприємства виділяють об'єктивні, об'єктивно-суб'єктивні та суб'єктивні чинники. Об'єктивні, відповідно, зумовлені навколишнім середовищем, на які підприємство не може здійснювати вплив. Об'єктивно-суб'єктивні чинники – це ті особливі чинники, що впливають на рівень інвестиційного потенціалу в окремій галузі. Ця група чинників діє на вищому щаблі, ніж рівень підприємства, однак усі вони спираються на вимоги та потреби розвитку галузі, тому їх можна вважати частково регульованими підприємством.

Остання група чинників – це ті, які відносяться до внутрішніх та діють на рівні окремого підприємства, що передбачає можливість впливу на них із боку управлінського персоналу [8].

Формування інвестиційного потенціалу відбувається під впливом позитивних та негативних чинників, що поділяють на дві групи –

зовнішні та внутрішні. Ці чинники наведено на рис. 1.

Спираючись на систему чинників, що здійснюють вплив на формування інвестиційного потенціалу підприємства, дослідниками запропоновано різні варіанти формування інвестиційного потенціалу. Так, деякі науковці вважають, що в сучасній практиці варто розглядати три основних варіанти формування інвестиційного потенціалу підприємств.

За першого варіанта домінують внутрішні негативні чинники, а зовнішні є позитивними. Реалізацію інвестиційного потенціалу при цьому можна провести за допомогою оптимізації бізнесу підприємства незалежно від зовнішньої кон'юнктури. Така ситуація характерна для країн зі сприятливим інвестиційним кліматом. При цьому наявні інвестиційні можливості можуть бути реалізовані досить швидко, а інвестиційний потенціал, як правило, у цьому разі помірний.

За другого варіанта переважають зовнішні негативні чинники, а внутрішні є позитивними. Реалізація інвестиційного потенціалу полягає у поліпшенні інвестиційного клімату, хоча інвестиції досить ризиковані. Інвестиційний потенціал при цьому може досягти значного розміру, але тільки якщо несприятливі зовнішні чинники будуть зберігатися протягом нетривалого часу. Очевидні переваги мають інвестори, які пристосовані до таких умов господарювання та мають режим найбільшого сприяння від державних органів.

Третій варіант формування інвестиційного потенціалу підприємств характеризується негативними внутрішніми та зовнішніми чинниками. У цьому разі інвестиційний потенціал може досягти високих показників, але капіталовкладення при цьому вкрай ризиковані (контрагенти намагаються утримуватися від інвестування).

Спираючись на ці варіанти, можна впевнено зробити висновок, що кожне підприємство бажало б працювати в умовах, коли і внутрішні, і зовнішні чинники є позитивними. Такий варіант дав би змогу підприємству здійснювати інвестиційну діяльність, реалізовувати інвестиційні проекти без ризику і бути привабливим для інвесторів.

У сучасних економічних умовах завжди присутні чинники з усіх представлених секторів, тому формування інвестиційного потенціалу піддається впливу мікро- та макросередовища підприємства. Відповідно до співвідношення чинників з обох груп приймаються рішення щодо доцільності інвестування

Рис. 1. Чинники формування інвестиційного потенціалу підприємства [1; 5; 13]

та формування інвестиційного потенціалу проекту чи підприємства.

Серед основних елементів інвестиційного потенціалу підприємства виділяють: фінансовий потенціал, майновий потенціал, кадровий потенціал та виробничий потенціал [8]. Під фінансовим потенціалом розуміють сукупність фінансових ресурсів, за допомогою ефективного і раціонального використання яких підприємство здатне отримати прибуток, а також досягти поставленої мети своєї діяльності. Крім того, воно отримує максимально можливий фінансовий результат за рахунок використання наявних власних ресурсів і залучення додаткових коштів на найбільш вигідних для підприємства умовах [7]. Майновий потенціал розглядають як комплекс ресурсів, що контролюються підприємством у результаті минулих подій. Вони функціонують у матеріальній, нематеріальній та фінансовій формах, використовуючи які підприємство очікує отримати економічні вигоди в майбутньому [10]. Кадровим потенціалом є інтегровано-

вані трудові можливості підприємства, що наявні сьогодні й передбачаються в майбутньому. Характеризуються наявністю кваліфікованого персоналу, його освітнім і професійно-кваліфікаційним рівнем, іншими якісними характеристиками [9]. Під виробничим потенціалом слід розуміти можливий випуск конкурентоспроможної продукції певного асортименту за найбільш ефективного використання виробничих ресурсів і компетенції підприємства [3].

Таким чином, інвестиційний потенціал є комплексним поняттям, в якому зосереджена організована сукупність наявних ресурсів та спроможність розвитку підприємства, що досягається через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування.

Поліпшити рівень активності інвестиційних процесів на підприємствах можна тільки за умов проведення заходів різного характеру на певних рівнях господарювання.

На рівні країни повинно виконуватися збільшення обсягів державного інвестування за посилення його цільової спрямованості, заохочення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання шляхом створення плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату та впровадження у Податковому кодексі України дієвих податкових та амортизаційних стимулів інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними заходами, які сприятимуть активізації інвестиційних процесів підприємств на регіональному рівні, є стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону та реалізація регіональної інформаційної політики, спрямованої на формування сприятливого інвестиційного іміджу регіону.

Процес накопичення та реалізації інвестиційного потенціалу відбувається у вигляді економічних систем, де діють закони економічного розвитку, шляхом реінвестування прибутку в нові перспективні проекти, галузі чи регіони. Механізм накопичення інвестиційного потенціалу в країнах з ефективно функціонуючими ринковими відносинами триває до певної межі. Далі відбувається процес реалізації інвестиційного потенціалу, що означає надходження інвестицій, їх використання та, відповідно, підвищення вартості об'єкту інвестування.

Цей процес не має такого вигляду в економіках, де закони економічного розвитку не діють. До його перебільшеного накопичення в масштабах країни призводить відсутність механізмів, що впливають на залучення інвестицій та подальшу реалізацію потенціалу.

До цих механізмів належать такі:

- перешкоди неекономічного характеру: ембарго, заборона на інвестування у певний стратегічний сектор економіки;

- несприятлива макроекономічна ситуація: гіперінфляція, відсутність належної нормативної бази, високий рівень корупції;

- норма рентабельності інвестицій низька;
- контрагенти не усвідомлюють необхідність залучення інвестицій;

- ризик інвестування є занадто високим порівняно з іншими варіантами [1; 5].

Надмірне накопичення інвестиційного потенціалу спочатку приводить до підвищення можливої доходності інвестицій. Однак згодом накопичення нереалізованих своєчасно інвестиційних можливостей негативно впливає на підприємство. Тобто існує межа, за якою інвестиційний потенціал починає зменшуватися, а згодом – виходити на нульовий рівень.

Висновки з цього дослідження. Отже, інвестиційний потенціал, визначений складником загального економічного потенціалу, є значним елементом великої системи, що має ретельний аналіз під час упровадження інвестиційної діяльності. Можливість побудови ефективної та дієвої інвестиційної стратегії зумовлена можливістю визначення інвестиційного потенціалу. Побудова такої стратегії необхідна для розвитку виробничо-господарського комплексу як на рівні підприємства, так і на рівні національної економіки.

У сучасних умовах господарювання підприємства значний вплив на здійснення підприємством інвестиційної діяльності мають чинники формування інвестиційного потенціалу підприємства. Вони призводять до збільшення капіталізації компанії в результаті інвестування, впливають на фінансовий стан підприємства і реалізацію інвестиційного потенціалу.

Потрібно також зазначити, що, формування та реалізація інвестиційного потенціалу знаходиться у нерозривному зв'язку з економічним станом підприємства. Загалом інвестиційний потенціал відіграє головну роль у механізмі здійснення інвестиційної діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс; 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Эльга Ника-Центр, 2013. 672 с.
2. Ворсовський О.Л. Фінансово-інвестиційні ресурси підприємств України. Агросвіт. 2010. № 15. С. 40–43.
3. Гончарук О.В. Методичні положення щодо оцінки виробничого потенціалу металургійних підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 5. С. 355–358.
4. Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О. та ін. Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2006. 362 с.
5. Заїка С.О. Інвестиційний потенціал підприємства та варіанти його формування. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 13. Ч. 1. С. 84–86.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 29.11.2018).

7. Маслак І.О. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислових підприємств. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2012. Вип. 6(77). С. 124–129.
8. Назарова О.Г. Вартісний підхід до управління інвестиційним потенціалом підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Донбаська державна машинобудівна академія. Краматорськ, 2015. 23 с.
9. Пазєєва Г.М. Кадровий потенціал системи економічної безпеки дистриб'юторських компаній. URL: http://thesis.at.ua/publ/2014_r_bezpekoznavstvo_teoriya_ta_praktika_15_03_5_04/pazeeva_g_m_kadrovij_potencial_sistemi_ekonomichnoji_bezpeki_distrib_jutorskikh_kompanij/1010336 (дата звернення: 29.11.2018).
10. Партин Г.О., Фаріон С.Я. Економічна сутність майнового потенціалу підприємства. Бізнес Інформ. 2013. № 6. С. 296–301.
11. Пілюшенко В.Л., Сердечна Л.В., Араkelова Л.В. Маркетинг послуг: навч.-метод. комплекс; Донец. держ. ун-т упр. Донецьк: Ноулідж, 2011. 322 с.
12. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: у 3-х т. / за ред. В.М. Геєця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. Київ: Фенікс, 2007. Т. 2. 564 с.
13. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 316 с.

REFERENCES:

1. Blank I. A. Investitsionnyy menedzhment : [ucheb. kurs]. 2-e izd., pererab. i dop. Kiev : El'ga Nika-Tsentr, 2013. p 672.
2. Vorsovskiy O. L. Finansovo-investytsiini resursy pidpriemstv Ukrainy AhroSvit. 2010. no 15. pp. 40–43.
3. Honcharuk O. V. Metodychni polozhennia shchodo otsinky vyrobnychoho potentsialu metalurhiinykh pidpriemstv. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2015. no. 5. pp. 355–358.
4. Dolzhanskiy I. Z., Zahorna T. O., Udalykh O. O., Herasymenko I. M., Rashchupkina V. M. Upravlinnia potentsialom pidpriemstva : [navch. posib.]. Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury, 2006. pp. 362.
5. Zaika S. O. Investytsiinyi potentsial pidpriemstva ta varianty yoho formuvannia. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. 2015. vol. 13. pp. 84–86.
6. Pro investytsiinu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. no 1560 XII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (accessed 29.11.2018).
7. Maslak I. O. Osoblyvosti otsiniuvannia finansovoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv. Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho. 2012. vol. 6 (77). pp. 124–129.
8. Nazarova O. H. Vartisnyi pidkhid do upravlinnia investytsiinyim potentsialom pidpriemstva : avtoref. dys.... kand. ekon. nauk : 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» ; Donbaska derzhavna mashynobudivna akademiia. Kramatorsk, 2015. Pp. 23.
9. Pazieieva H. M. Kadrovyi potentsial systemy ekonomichnoi bezpeky dystribiutorskykh kompanii. URL: http://thesis.at.ua/publ/2014_r_bezpekoznavstvo_teoriya_ta_praktika_15_03_5_04/pazeeva_g_m_kadrovij_potencial_sistemi_ekonomichnoji_bezpeki_distrib_jutorskikh_kompanij/1010336 (accessed 29.11.2018).
10. Partyn H. O., Farion S. Ya. Ekonomichna sutnist mainovoho potentsialu pidpriemstva. Biznes Inform. 2013. No 6. pp. 296–301.
11. Piliushenko V. L., Serdechna L. V., Arakelova L. V. Marketynh posluh : [navch.-metod. kompleks]. Donets. derzh. un-t upr. Donetsk : NOULIDZh, 2011. Pp. 322.
12. Stratehichni vyklyky XXI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy : u 3 t. / za red. V. M. Heietsia, V. P. Semynozhenka, B. Ye. Kvasniuka. Kyiv : Feniks, 2007. T. 2. Pp.564.
13. Fedonin O. S., Riepina I. M., Oleksiuk O. I. Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka : [navch. posib.]. Kyiv : KNEU, 2004. pp. 316.